

BOOK REVIEWS

Audebert, Cédric & Doraï, Mohamed Kamel (2010) *Migration in a Globalised World. New Research Issues and Prospects*. Amsterdam: Amsterdam University Press. 215 pp.

The title of this book immediately raises the question: since so much research has already been done on this topic, what new aspects can further research possibly bring to this discussion? The short answer is that although the title does not describe the content of the book very well, it definitely provides the reader with interesting perspectives.

This book is a collection of eleven research articles that deal with different aspects of contemporary international migration. The general idea is that globalisation would have five basic characteristics and that these would form a platform for the new kind of migration patterns that are described in the chapters of this book. The chapters use different kinds of data and represent French and Anglo-Saxon research traditions. The book also covers other geographical areas; however, most chapters deal with western and southern Europe.

The characteristics of globalisation discussed in the anthology are the ones generally accepted and discussed in previous research literature: (1) liberalisation of national economies (Stalker 2000), (2) increasing the interdependence between nations (Sassen 1991), (3) new infrastructures (Bell 1999 [1974]), (4) increasing the income inequalities both within and between countries and (5) demographic disparities (ageing, etc.). The editors also mention some other affecting factors, such as environmental developments and social networks. They also point out that nation states try to control or block these flows (see also Harris 2002).

The chapters are grouped under four themes. The five changes caused by globalisation can thus be observed in these four sections: international migration and the challenge of social cohesion (chapters 2-4); migration and transnational approaches (chapters 5-7); migration and development (chapters 8 and 9) and forced migration (chapters 10 and 11).

In the introductory chapter, the editors contrast the current migration situation with the situation 30 years ago. They conclude that migration patterns have diversified since then, referring to the chapter by Rinus Penninx in this book. Penninx, again, has argued even earlier that the old international migration patterns have become blurred (Penninx 2006).

In the chapter by Rinus Penninx, the focus is on immigrant integration in Europe. The author emphasises that the changes in the societal context call for changes in the organisation of research. He offers clear guidelines for future research. The chapter is prescriptive rather than descriptive. The suggested guidelines share several elements with Thomas Faist's chapter later in this book. Penninx stresses that the main problem with the current situation is the fragmentation of research activities. He has three main development suggestions: (1) systematic comparison, that is, the use of comparative research designs, (2) multidisciplinary and (3) integration of micro- and macro-levels of analysis.

Roger Waldinger's chapter examines anti-immigration attitudes in the USA and France. Based on data from the International Social Survey of 2003, he discusses the respondents' attitudes towards permanent versus temporary immigrants and multiculturalism versus assimilation. He also analyses how the views differ when the answers concern the first- or the second-generation immigrants.

Attitudes towards and discrimination against the second generation has so far not been studied much, although its impact has been proved to be relevant (Kraal, Roosblad & Wrench 2009). Waldinger also stresses that there has been, and still is, a demand for foreign labour immigration in the labour markets of both USA and France.

The fourth chapter by Sari Hanafi discusses the tension between freedom of expression and human rights through the Danish cartoon controversy in 2005. This chapter is based on qualitative data, media accounts and previous literature. The chapter takes a philosophical approach to the freedom of expression versus the freedom of religion debate – a controversy that became concrete in the Danish Muhammad cartoon episode. The author finds that the same controversy has also been represented in many other cases in Europe and that it is actually a rather old problem. Hanafi concludes in a statement by the French philosopher Régis Debray: “freedom of expression ends where the rights of others begin”.

In his chapter, Thomas Faist argues for a transnational approach in migration studies. In his view, such an approach balances the top-down perspective, most often dominating the nationally orientated studies that represent methodological nationalism. He contrasts this with methodological transnationalism. The problem with the first approach is that the data are gathered for national purposes only, making it difficult to compare data between countries. This was also one of the three main points mentioned by Penninx in his chapter.

Alessandro Monsutti discusses transnationalism from a social anthropological perspective. He suggests that the change in international migration patterns calls for a change in the established ways in which social anthropology has explained human communities since the 1950s. The traditional way has been to see the communities as discrete cases where each would be bonded together in a particular territory. International migration equals territorial dispersion and thus disrupts this traditional approach. The communities become transnational and the structures break. Monsutti argues that research should follow this trend and that post-structuralism and the study of transnationalism would be the next logical step. An interdisciplinary approach is needed to study the research subject – spatially dispersed communities, as argued by Penninx, too.

The seventh chapter by Stéphane de Tapia is based on the chapters by Faist, Monsutti and other authors in this volume. She analyses and discusses the issue of globalisation further. De Tapia stresses that globalisation may equal the end of the nation state for some groups of people and in the more developed countries, but less so in the underdeveloped countries and for the poor. She stresses that the reception and integration of immigrants, however, concern all countries dealing with immigration. The conditions and policies vary from one country to another, and in theory, “best practices” could be collected and mediated to policy-makers as the basis for immigration policy-making. The idea of bridging the gap between research and policy was originally presented by Alain Touraine (“sociological intervention”), and the IMISCOE network

aims at doing precisely this. However, as de Tapia notices, even research-based guidelines for best practices are often ignored by the policy-makers.

The latter part of the book focuses on development issues, refugees, circular migration and forced migration. In his chapter, Ronald Skeldon discusses an aspect of the new migratory patterns created by globalisation: brain drain and circular migration. The problem is rather the opposite of that in many other chapters in this book, which focus merely on immigration, integration and social cohesion, focusing especially on Europe. Skeldon discusses the definitions of the concepts of migration and development, arguing that one cannot be defined without the other. He argues that contrary to what has been claimed in several recent studies, migration strengthens development. Skeldon takes a revisionist approach to circular migration and brain drain, claiming that both would benefit the country of departure. The argument is that those who emigrate get educated precisely because they see a career in some skilled job abroad. It is not necessarily the emigration country that pays for the education, either. This is the case especially with those who return home, and benefit the country of origin with the human capital they have achieved abroad. There are potential pitfalls in the process, such as the problem of brain waste, where skilled people end up in unskilled jobs in the country of immigration.

Patrick Gonin emphasises that in the past there was a clear separation between emigrants in the country of departure and immigrants in the country of arrival, but that this separation has nowadays become blurred. Circular migration patterns and remittances have increased the interdependence between the country of departure and the country of origin. Gonin calls this the territorial reconstruction of (national) borders. As data he uses different kinds of macro data and previous research.

The tenth chapter by Michel Agier is a merciless reality check as regards the downside of international migration: forced migration and stateless people. This chapter resembles Harris' (2002) study on how European countries try to stop immigration from North Africa by any means necessary. This topic is often disregarded in research about globalisation and migration, which tends to be based on the economic needs of Western societies. The chapter is a short case study that focuses on intra-African migration and control of such migration. Based on statistics and documents by states and the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), the chapter stresses that people who are forced to emigrate are not always welcome anywhere and that the UNHCR may retreat from responsibility, giving it back to the officially recognised states.

The chapter by Véronique Lassailly-Jacob focuses on a related subject, that is, forced migration between African countries. The author stresses that this refugee category is both new and largely ignored. According to the UNHCR the continent is an area of “concern”, since it has some five million internal refugees and displaced people, but there exists too little data to study these patterns more closely. The chapter is based on two case studies and includes an

analysis of refugee law and guidelines by different African countries, the African Union and the UNHCR. The chapter notes that the laws and guidelines often stand in contradiction to the situations of individual refugees. This may lead to forced repatriation. These people often consider that they are still refugees, raising the number of actual refugees and displaced people to much higher than five million.

The backcover of this book states that the chapters represent Anglo-Saxon, French and Northern European research traditions. However, the book mainly focuses on Anglo-Saxon and French research, while its connection to the North-European research tradition is rather thin. Nevertheless, the book is essential reading for scholars and some chapters even for non-scholars alike. Non-scholars may benefit from the informative case studies about the Danish cartoon controversy and Agier's chapter about forced migration. These issues often raise political passions and create public discussion. The two chapters mentioned provide the needed background information for such public discussions, including, for example, questions such as: how should refugees be treated and where is the limit of freedom of expression to be drawn?

Research-wise the book has three strengths. First, it discusses well the nexus between the five aspects of globalisation and the four kinds of impacts on international migration. Second, the chapters with a prescriptive research focus provide valuable new insights. Third, the book includes excellent empirical studies about the often forgotten downsides of international migration, namely forced migration and refugees. Racism and xenophobia is the main topic of only one chapter (Waldinger's), but the theme is such an essential part of migration studies that no study can fully avoid it, either.

Perttu Salmenhaara*

University of Helsinki, Finland

References

- Bell, D 1999 [1974], *The coming of the post-industrial society. A venture in social forecasting*, Basic Books, New York.
- Harris, N 2002, *Thinking the unthinkable. The immigration myth exposed*, IB Tauris, London.
- Kraal, K, Roosblad, J & Wrench, J (eds) 2009, *Equal opportunities and ethnic inequality in European labour markets. Discrimination, gender and policies of diversity*, Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Penninx, R 2006, 'Introduction', in *The dynamics of international migration and settlement in Europe. State of the art*, eds R Penninx, M Berger & K Kraal, Amsterdam University Press, Amsterdam, pp. 7–18.
- Sassen, S 1991, *The global city: New York, London, Tokyo*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Stalker, P 2000, *Workers without frontiers. The impact of globalization on international migration*, Lynne Rienner/Geneva: International Labour Office, Boulder, CO.

Magnusson, Lena (ed.) (2008) *Den delade staden: segregation och etnicitet i stadsbygden*. 2nd edition. Umeå: Borea bokförlag. 264 pp.

Is integration the opposite of segregation? Do they mutually reinforce one another? Is ethnic segregation actually a problem? These are some of the critical questions raised in Lena Magnusson Turner's influential volume, *Den delade staden*, now in its second edition. In this book, we have the opportunity to take a closer look at the goals of immigration policies in Sweden – a country long admired globally for its brand of benevolent humanitarianism and emphasis on equality for immigrants – together with their often paradoxical outcomes: labor market discrimination, everyday racism, and, in particular, the development of ethnically segregated spaces in Swedish cities and suburbs. In this Scandinavian state, the authors explain, there are all too many “divided cities” for political comfort, or, as the double entendre in the title suggests, not enough understanding of how to make them “shared.”

First published in 2000, *Den delade staden* examines segregation as an ongoing and potent force in Swedish political discourse. Despite the decade that has elapsed since the original publication, the problems of segregation and proposed solutions appear, respectively, mostly unabated and unchanged by shifts in government during that time. The debates remain highly topical. With this focus, the editor, a cultural geographer based at the Uppsala University Institute for Housing and Urban Research (IBF), has selected essays that reflect the sociospatial agenda of that department and its emphasis on interdisciplinarity. In her preface, she outlines two goals: (1) to present a variety of research on segregation, which explains how segregation has emerged and become a “problem,” and the connection between urban segregation and international migration; (2) to offer a missing perspective from Scandinavia in the segregation literature, which, she writes, has largely centered on North American and Central European examples. Specifically, the volume examines segregation as it pertains to “the urban environment – the city's living space” (p. 7), with particular emphasis on its ethnic forms, including historical, philosophical, political, and identitarian. The essayists paint together, through the varying colors of their themes and disciplines, a portrait of a contemporary Sweden in deep crisis around the issue of segregation.

Since 1975, Sweden has maintained a goal to “integrate” immigrants into the broader society, an aim predicated on hopes of fostering social equality between new arrivals and existing citizens. While assimilation – most famously described as a “melting pot” – aims for newcomers to slowly adhere to the cultural norms of the society around them, while influencing that society with their own contributions, a regime of integration – sometimes equated to a “fruit cake” – focuses on maintaining cultural boundaries, while the pieces remain discrete elements of a cohesive whole held together by some shared social networks. The question of integration and its relationship to segregation has indeed been addressed in a variety of

* E-mail: perttu.salmenhaara@helsinki.fi

scholarship, newspaper articles, and even novels and memoirs. The “crisis” has reshaped questions about Swedish identity, particularly with respect to the country’s long-standing narrative of social equality. Suburbs with high unemployment and reputations for criminal activity, whether true or false, have dealt Swedish national pride a blow. The chapters here emphasize the seemingly cruel irony that integration politics in Sweden have paradoxically reinforced social, economic, and geographic forms of segregation among socioeconomic classes, and especially between ethnic groups.

The majority of the book’s authors are cultural geographers, and others evince their focus on the spatial dimensions of segregation, making the interplay between these social forces and their expression in physical space a primary focus. Several authors remind us that policymakers assumed that they were working toward achievable goals through carefully designed measures. Both on the labor market and in space, however, the lofty aspirations of respect have sometimes been found lacking in the everyday realities of large-scale immigrant unemployment and, in particular, in the concentration of so-called “new Swedes” in certain housing areas. In other words, an ideology intended to facilitate social membership has instead been seen to produce, and even encourage, forms of cultural, social, and geographic isolation.

1 Divided we fall?

Certainly, the book achieves its stated goals, but it also does far more. A major agenda, evident in the chapters, is the consideration of how the semantics of segregation affect the ways in which it is both perceived in everyday contexts and addressed politically. For instance, as cultural geographer Mats Franzén questions why segregation is so troubling, he hypothesizes that it is because it is a problem with explicitly *moral* dimensions. In his nuanced, theoretical contribution, he then analyzes how questions of morality emerge as segregation comes to represent a distressing “hierarchy” between groups along two major axes: (1) the acknowledgment of people and (2) the fear and threat of difference. He then ties these social forces to the city, noting that – as in the case of early 20th century discourse around slums, when clearance and urban renewal were the response – the suburb has been cast as the new site of moral danger in the Swedish city (p. 41). Emphasizing “equality” will not solve the moral problem of segregation, he concludes, but, rather, a tolerance and recognition of the Other both as an agent of innovation and as a potential irritant.

Also focused in part on the discursive frameworks that have characterized Swedish segregation, cultural geographer Roger Andersson focuses on the forces behind various individuals’ decisions to move. In the search for motivations, he offers several ways to think through segregation that adroitly shifts currently accepted terms and methods. For example, he suggests that segregated areas in Sweden should not be defined as “immigrant-dense” (*invandrartäta*) but as “Swedish-sparse” (*svenskgläsa*) (p. 125), especially

since they are typically defined by their extreme ethnic diversity, rather than the enclavization of particular groups. Likewise, he states that research that separates “problem areas” from their larger urban contexts (such as when the Stockholm suburb of Tensta is discussed without including nearby Spånga) reinforces the “difference” between these areas and their surroundings. He proposes a more holistic approach, by which urban conglomerations are treated holistically, making segregation a “problem” for the entire city, rather than just for certain neighborhoods (p. 155). Also critical of the methodological traditions around segregation, Eva Andersson and Urban Fransson’s co-authored chapter surveys the theories, hypotheses, and tools used to study the phenomenon, arguing that far too much emphasis has been placed on quantitative forms of research. The authors suggest that both debates and studies have been rigidly attached to their existing traditions, and that a mere tilting of the lens through which segregation is viewed might offer new and valuable perspectives.

Another major theme emphasizes the relationship between segregation, integration, and multiculturalism. In her chapter, cultural geographer Irene Molina emphasizes how Sweden has used its integrationist approach to promote “multiculturalism” (*multikulturalism*) or “diversity” (*mångfald*) in the processing of immigrants. This philosophy, its proponents argue, respects the rights of minority cultural groups to continue social practices considered external to the Swedish public sphere, and provides financing for “home language” schooling, among other programs. Sociologist Margareta Poopola examines the discursive relationship between “segregation” and “integration”; they are variously described as opposites, causal counterpoints, and even symbiotic, mutually dependent partners. Integration comes from the Latin “integer,” or whole, and intends for discrete parts to form a whole. As integration is often used as a synonym for equality, she writes that Swedish debates have thereby produced a dichotomy between the two terms that, in turn, has created a “paradox” (p. 195): “if segregation ceases, there is nothing to be integrated into.” Critically, Poopola accentuates the problem inherent in the emphasis on integration (or multiculturalism): “*Individuals* in different population groups are expected both to be able to *retain* and *adapt* their culture” (p. 195). She argues that this is inherently impossible.

2 Racial divisions in the Swedish *folkhem*?

In her opening chapter, Magnusson Turner offers an historical overview of Swedish policies on immigration, as well as how this has developed in more recent years, accentuating a theme that has become popular both among *longue durée* historians (such as Braudel) and among social scientists such as Saskia Sassen, namely, that migration is not a phenomenon isolated to the 20th century. She argues that Sweden has always been a country of immigration, but that the character of these migrations has taken different forms. Furthermore, she notes, segregation seems to undermine the core national values

that emerged with the rise of the Swedish welfare state (*folkhem*) in the 1930s, when socioeconomic equality was at the heart of policy measures, and providing “good homes” for everyone was the goal.

In a related move, Irene Molina cogently describes how segregation can lead to a process she identifies as the “racialization” (*rasifiering*) of the city, whereby the city is divided according to racial differences. She argues for a “deconstructivist perspective in ethnic segregation research” (p. 55), in which the emphasis would be not on the products but on the processes of segregation; this would work against the “static” (p. 54) efforts traditionally offered and reintroduce the often-omitted human dimension. Most importantly, she states that researching segregation as process – rather than outcome – would underscore racial discrimination as a variable more relevant than ethnicity or culture.

In short, in this volume, segregation in Swedish cities is posited as a critical ontological problem for the nation-state, since it has come to represent – in the media, among politicians, and in popular discourse – a visible and highly uncomfortable failure in the larger efforts to produce equality among citizens (and, in more recent years, residents). The book is convincing in its many ways of stating that new terms and forms of research are now needed. Indeed, with such a wide array of contributions, it is difficult to contend that this volume lacks something. I might instead argue that some of the essays try to do too much, for example, offering a cogent theoretical treatise, which could have stood on its own, and then supplementing this with an empirical study that sometimes appeared to be an afterthought. Furthermore, while the volume ends on a global note, with cultural geographer Sture Öberg’s essay on conflict, human mobility, and access to resources at different scales, this contribution might have been better focused for the volume at hand if it had situated the problem of segregation more explicitly in the context of Swedish citizenship and integration regimes, and compared them with others abroad.

In other words, if well-meaning multiculturalism has led to unexpected, and politically troubling, outcomes in Sweden, we might then have found a similar process at hand in countries such as Canada or the United Kingdom, or found the contrast to public debates in places such as the United States or France intriguing. Because this anthology is so well conceived and intellectually strong, links to other cases would have given it an additional potency to contribute to the global conversation on segregation and taken the book beyond what it now (quite successfully) offers: mostly inward-looking perspectives on a Swedish immigration regime in crisis. Magnusson Turner states that one goal of the project was to supplement the existing literature about segregation by offering a focus on Scandinavia for comparative purposes. Exceeding the subject and the borders of Sweden would have given the book a broader appeal and perhaps helped to reshape the terms of debate as cities are “divided” and “shared” in other places.

Jennifer Mack*

Harvard University

Saksela-Bergholm, Sanna (2009) *Immigrant Associations in the Metropolitan Area of Finland: Forms of Mobilisation, Participation and Representation*. SSKH Skrifter 27. Swedish School of Social Science, University of Helsinki. 332 pp.

The aim of this dissertation is quite broad. The author wants to clarify the role of immigrant associations generally in the integration of immigrants into Finnish society. The study concerns both the founding of immigrant associations and their continuing activities as well as their relations with official state and municipal agencies and with other voluntary associations in Finland. The study thus gives a comprehensive description of the associational landscape in the Helsinki metropolitan area and offers both an overview and detailed studies of the everyday life of some of these associations.

In general, the methodological approach of the study is qualitative, which is appropriate given the aims and objectives of the study. The data material collected for and used in this study covers many aspects of the positions of immigrant associations in Finland. The description of ethnography is good and helpful for the reader as well as the overall design of the study. It covers a huge volume of data from different sources, which allows for a more macro- as well as micro-oriented analysis.

1 Results

The presentation of the study’s results is divided into three chapters. In one chapter with the title “The organisational scenery of the immigrant associations” the results from interviews with representatives from 32 immigrant associations are presented. These organisations are of several types. Some of them are multi-ethnic, but most of them are mono-ethnic. The biggest ethnic groups according to the language spoken in the group were Somalis, Kurdish and Russians. The remaining language groups consisted of smaller ethno-cultural associations such as Turkish, Spanish and Arabic. Most of the associations were established during the years 1995–2002.

In the interviews, several motives to establish an association were mentioned. The most important reasons, however, had to do with the current life situation of the members, such as lack of information concerning their social rights, problems of inclusion among the second generation of immigrants or the worry about people living in their homeland. In the interviews, several organisational problems were also discussed such as a lack of commitment among the members. The associations were often run by a few active members and there were problems in finding enough members who would have the time to engage in associational activities. Only few of the associations have members who can express themselves in Finnish in written form. It was also a problem for members to participate in the working group meetings of the local and national multicultural advisory boards. The time of the meetings was often during working hours and it was sometimes difficult for immigrants to take leave from work.

* E-mail: jmack@fas.harvard.edu

The author develops an interesting typology of the interests and activities of the various associations by classifying them into societal, integrative, ethno-cultural and transnational categories. The results are presented in tables 5.2.1 and 5.2.2. Although she finds that many associations are involved in and have interests that cover several of these types, it is a fruitful classification that clarifies important differences between various associations. And this typology also gives interesting results when applied to relations with public agencies. The majority of the associations organised societal activities such as education or sporting events. Almost half of the associations (15) belonged to the integrative category, which focused their activities on strengthening their ethnic identity and on incorporating their members into Finnish society. Eight associations belonged to the ethno-cultural category, which focused their activities on their own culture such as the celebration of holidays and the organisation of traditional music and art events. There were also three associations that attempted to maintain their contacts to their homeland by transnational activities such as exchange of news, financial support or development projects. Only very few immigrant associations organised any kinds of political activities.

In chapter six, the author provides short descriptions of the particular histories and activities of eleven associations. This is, by far, the longest chapter of the dissertation. She makes a distinction between mono-ethnic, multi-ethnic and women's associations. These descriptions are interesting in themselves. Perhaps the most interesting part concerns immigrant women's associations. Three of these are multi-ethnic. They are mainly integrative, although some of them focus on social interests and some on transnational interests. Common to all five associations is their goal of empowering immigrant women. This chapter concludes with a further analysis of the differences between associations. Here the author distinguishes between associations according to whether they have clear interests and a high degree of self-organisation or not. She also discusses the degree of internal tension within the organisations. The conclusion is that associations with clear interests and a high self-organisation were more likely to create mobilisation among its members than others.

In chapter seven the focus is on relations between immigrant associations and other parts of Finnish society such as other voluntary associations and local authorities as well as at the state level. Cooperation and networking between Finnish voluntary associations and immigrant associations were found to be fairly modest. One problem for the immigrant associations in their relations with local authorities is their weak representation in the municipalities. It is, for example, difficult to find a democratic way for the election of immigrant associations into advisory boards due to their small size and scattered location. Immigrant associations could sometimes participate in the planning of integrative issues but not in the decision-making process.

In this chapter, the results are presented in a less analytical manner; it is mainly descriptive and the empirical cases that are studied are in fact very different. The problems in relations between

immigrant associations and other voluntary associations in Finland are of a completely different nature when compared with the problems in the representation of immigrant associations in the National Advisory Board for Ethnic Relations. Perhaps the analysis in this chapter would have profited from a focus on one of the different forms of relations between immigrant associations and other parts of society instead of trying to grasp such a variety of relations. However, the results in this chapter are not uninteresting and the description gives some clues to the problems that arise in the relations between immigrant associations and public agencies.

2 Theoretical perspectives

The dissertation is very rich in theoretical perspectives. One possible theoretical approach that the author could have used is rather absent, and that is a theoretical discussion of ethnicity. But this absence is clarified in the introduction. The interest of the author is more directed to the organisation of immigrant associations than to ethnicity as such, which is also the motivation for using the term immigrant associations instead of, for example, ethnic associations. I think this is a good choice. It is also reflected in the fact that several of the associations that are studied are in fact multi-ethnic associations.

The theoretical approaches that are actually applied in the study are summarised in table 3.2.2. Basically, the theoretical model starts from an idea of applying two distinct types of theories. One is called "ethnic resource mobilisation" and the other "institutional channelling". Ethnic resource mobilisation is a combination of the theories of ethnic mobilisation and resource mobilisation. The author discusses the strengths and weaknesses of each perspective and concludes that only one of these theories would not be enough for an explanation of the associational landscape of immigrant associations. Institutional channelling is a combination of new institutionalism and theories of opportunity structures. Altogether, the perspective of ethnic resource mobilisation is applied more consistently than the institutional channelling approach and this theoretical perspective seems to be more fruitful and suited for the study than the institutional channelling perspective, which is used in a rather diffuse way. The most innovative part of the analysis concerns the typology of the activities of the associations and the discussion of the differences between them.

On the whole, I think this is an interesting dissertation. The general results of the study are well summarized in the concluding chapter, and the author especially underlines her findings concerning the differences between the various types of immigrant associations in an interesting way. She also illuminates some of the problems of immigrant associations in tensions between their aim of achieving integration and their wish to strengthen the ethnic identity of their members.

Göran Ahrne*

Department of Sociology, Stockholm University

* E-mail: goran.ahrne@sociology.su.se

Ullah, A.K.M. Ahsan (2010) *Rationalizing Migration Decisions. Labour Migrants in East and South-East Asia*. Farnham: Ashgate. 255 pp.

Rationalizing Migration Decisions is a timely book on an important topic that has received less attention in migration research than it deserves. Using Bangladeshi migrants in Malaysia and Hong Kong as the empirical case material, it asks why do migrants stay overseas even when their dreams of a better life are not fulfilled. How do migrants rationalize their decision to migrate after they have done so, especially in situations where they face discrimination, violence, and blatant oppression in the destination country? How do they build a narrative of their life that makes the migration decision feel like a good choice, even though neither the expected financial rewards nor the improved living conditions are achieved?

Transnational migration is a key part of current globalization and it is more likely to increase than decrease in the decades to come. In the book's foreword, William Lacy Swing, the Director General of the International Organization for Migration (IOM), states that "the Third Millennium looks destined to be, in sheer numbers, the age of the greatest human mobility in recorded history." In this situation, a better understanding of what goes on in the mind of a migrant putting his or her life in the hands of a human smuggler to become an irregular migrant is certainly called for. When there is evidence to suggest that those deciding to migrate are often aware of the dangers that they may encounter during the journey, as well as their vulnerability in the destination country, why do people then make such choices?

A.K.M. Ahsan Ullah states the key point of his book as follows: "Despite the countless hardships that the migrants themselves go through and continue to experience post-migration, they nevertheless justify their migration decisions positively" (p. xiii). This tendency to view migration as a positive event is what led me to the book, as neither irregular migration per se nor migration in Asia are topics that are of particular interest to me as a researcher. My own research focuses on highly skilled Finnish migrants in Europe and, based on a survey I did in 2008, their working life experiences abroad were also described in an overwhelmingly positive light (see [Koikkalainen 2009](#)).

It is clear that the migration stories of such privileged migrants cannot be easily compared with unskilled Bangladeshi migrants, but I wanted to read *Rationalizing Migration Decisions* to see whether it contained any elements that could be applied to the Finnish case. Is there something similar in the ways in which different migrant groups justify their migration decision? Do they engage in counterfactual thinking and reflect on the paths they did not take? Is it a general tendency of most migrants to view their migration decision retrospectively as a good one? Currently, we know too little about the cognitive processes that take place when potential migrants think about moving abroad, so Ullah's contribution is very welcome ([Kyle & Koikkalainen 2011](#)).

Rationalizing Migration Decisions is divided into three parts: (1) setting the scene, (2) the migration process, and (3) rationalizing post-migration decisions. The first part introduces "migration as a twenty-first century issue," discusses the relationship of the study to key migration theories, and explains the methodology of the study and presents the socioeconomic and demographic profiles of migrants heading to Malaysia and Hong Kong.

The second part of the book examines the routes Bangladeshi migrant workers take to get to their destinations abroad, and the networks they use to try to reduce risks and costs of migration, and to find work in the destination country. It also explains the ways in which migrants finance their trip and how the social and psychological costs of this migration debt influence the workers in question.

The third part of the book presents the key arguments of the book. First, Ullah analyzes the influence of work-related issues, such as wages and job contracts to the migrants' rationalization process. Furthermore, the theme of remittances, nowadays often seen as a factor facilitating development in the regions from which money is sent, is discussed through the kind of effects that sending money to families at home has on the rationalization process. The final chapter of the third part summarizes the preceding chapters and provides recommendations for improving migration policies based on the findings of the study.

Ullah explains that migration as a field of study emerged in Bangladesh only in the 1990s, and the first part of the book gives a thorough overview of the key studies conducted so far. As a poor, politically unstable country frequently devastated by floods and other natural disasters, Bangladesh has, since its independence in 1971, been a constant exporter of migrants and refugees. For anyone interested in Bangladesh and the dynamics of migration in that region, the book is therefore a good starting point. The aim of the book is not, however, to explain factors inducing migration from Bangladesh, but to investigate how migrants themselves "undertake a logical reasoning for decisions already made" (p. 17).

Rationalizing Migration Decisions addresses both the economic and the network theories of migration and focuses its attention on the post-migration rationalization. The stories migrants tell relatives back home about their life abroad are an important element in migration networks, so the rationalization of the decision also influences the way in which potential future migrants think about their lives abroad. Ullah formulates the research argument of the book as follows: "Bangladeshi potential migrant workers from diverse socio-economic backgrounds decide to migrate overseas with a set of expectations in mind, however, in most cases, their expectations remain unattained and therefore they necessarily tend to rationalize their migration decision in order to protect their mental well-being" (p. 18).

Ullah develops a model of rationalizing migration based on a combination of sociological, psychological, and economic definitions of rationality (pp. 23–24). He argues that qualitative and quantitative analyses can reveal the gaps between the expectations

for migration and the realities of post-migration experiences. This gap is revealed by looking at the individual migrant's losses and gains, the monetary and non-monetary costs paid, and the level of satisfaction in relation to different parts of the migratory experience. He argues that several theories of migration ("economic," "relative deprivation," "household strategy," "networks," and "assimilationist/adaptation") play differing roles in pre-migration decision-making and post-migration rationalization (p. 25).

In his overview of different theories of migration, Ullah concludes that relying only on the economic cost–benefit calculations cannot explain why migration from Bangladesh takes place, as this model disregards the social and psychological costs of migration. Also, the impossibility of accurately predicting future earnings in the foreign destination makes it difficult for individual migrants to realistically calculate a cost–benefit ratio for their move. His theoretical model does, however, acknowledge that poverty and the lack of opportunities leading to an experience of relative deprivation back home are significant push factors. In turn, higher wages and labor demand in the destination country can act as important pull factors. Despite the fact that the migrants in his study are largely unskilled and are not thus contemplating a higher return for their education investment, Ullah adopts the wisdom of human capital theory that younger cohorts are more likely to contemplate migration, as they can expect higher returns during their working life.

In addition, he examines the household theory and network approaches to migration, each emphasizing the collective nature of migration decision-making. Sending some members abroad can be a way of pooling resources and spreading economic risk, even though the views of all members of the household are not equally taken into account in this process. Kinship and friendship networks are important avenues facilitating migration and thus influence who decides to migrate and where. He also takes into account the existence of syndicates facilitating illegal migration as well as official manpower export agencies that assist legal worker migration from Bangladesh. Even though Ullah does not use this term, such middle-men have also been referred to as "migration industries" in other studies (Kyle 2000; Kyle & Koikkalainen 2011).

Having two different destination countries to examine makes it possible for Ullah to argue that networks are not only resources for migrants but also shape their destinations and impact the costs of migration. Interestingly, while interpersonal networks are often understood as a way of reducing risk and sharing information, in this case it seems to be the opposite. Misinformation, high fees, and ruthlessness of the labor recruitment networks makes moving to Malaysia with the help of these agents more risky and costly than migrating to Hong Kong on one's own.

Bangladeshi workers are a significant population in Malaysia (estimates vary from 50,000 to 100,000), but limited research has so far been done on them. Bangladeshis in Hong Kong are fewer in number (only approximately 2,500) and even though their presence in the country dates back to the mid-1970s, research on

them is also scarce. The research data used in the study includes, for example, quantitative surveys accompanied by qualitative interviews and (short) ethnographic observations in different locations in Malaysia ($n=70$) and Hong Kong ($n=56$). A small snowball sample case study ($n=13$) was also conducted among the return migrants in Bangladesh. Apparently, less than 1% of Bangladeshi migrants are women, and the share of female migrants among the Bangladeshi international migrant population is the lowest in Asia. Thus, the research focuses mostly on men, even though Ullah also discusses the impact of migration on the lives of women who are left back home.

Based on the survey data and other available government sources, Ullah draws a picture of the socioeconomic profiles of his respondents when they were still living in Bangladesh. The two cases demonstrate how the experience of migration can differ quite dramatically, even when the backgrounds, characteristics, and hopes of those migrating may be similar. As comparing the two destination countries is one of the key themes of this book, a more explicit comparison in the book's conclusions, for example, would have been interesting. The information on the ways in which the migrants' situations differ is now scattered in several chapters. The migrants interviewed in Hong Kong mostly lived there legally on tourist visas, even though their working status was illegal, while most of those who lived in Malaysia had entered the country illegally and used a fake working visa. Those in Malaysia earned significantly lower incomes and remitted less money back home. An overwhelming majority of the migrants in Malaysia think the decision to move was incorrect, while only around half of those who moved to Hong Kong think the same way.

The Bangladeshis in Hong Kong work on hourly bases with employers picking them up from street corners every day, as they are mainly part-time workers with multiple jobs. Even though they receive salaries irregularly, they get paid 10–15 times more than what they would earn at home. Money is the thing they say that they enjoy the most about living in Hong Kong, and many feel that they are respected in their work. They live in shared flats and rooms with an average of 2.5 roommates. If they miss days at work, it is due to having to travel to mainland China to renew tourist visas or because they have not found work for that day. The migrants arrive in Hong Kong on a direct flight from Dhaka, while those going to Malaysia have to spend weeks or even months traveling through Thailand or Singapore, facing torture and starvation at the hands of the agents smuggling them across borders. Thanks to the difference in legal status and cost of travel, those living in Hong Kong can occasionally visit their families back home while those living in Malaysia can rarely do so.

The Bangladeshi migrants in Malaysia work in very different circumstances as a majority of them have regular jobs in factories. However, while their situation may be more stable, their working conditions are more exploitative and they frequently report inhuman treatment and discrimination. They live in accommodation provided

free by the employer as a part of the salary and have an average of seven other men sharing their room. Free housing can sometimes mean living in a container with up to 15 other men who have to sleep in shifts. Their overall level of satisfaction is lower than that of their compatriots in Hong Kong, as many say there is nothing to like about living in Malaysia.

In the concluding chapter of the book Ullah writes: "migrants begin 'explaining' their decision from the inception of the idea, and in this way, often unconsciously, re-frame the circumstances for themselves in ways that justify the hardships they have experienced as a result of their decision to migrate" (p. 187). So rationalization for him is an ongoing process of rethinking one's life situation in a way that accommodates unfortunate events into a narrative that supports the decisions made, regardless of the hopes and dreams that were not realized. This is an interesting finding and could have been developed further. As the study included migrant interviews as one form of data, perhaps the voices of the migrants stating this fact could have been heard more.

Ullah concludes that "at the decision-making level, the push forces are overtly active, while the pulls are more covert" (p. 188), meaning that potential migrants make the decision to move based on the realities present in the home country, such as unemployment, relative deprivation, and family pressures. The pull factors, on the other hand "are not known except through their own expectations based on information and disinformation they receive via agents, brokers, friends, relatives and the media" (p. 188).

The book has over 60 tables and figures, some of which could have been omitted to leave room for more direct quotes from the interviews. Also, as many of the tables relating to income earned, for example, are presented in two different currencies (Hong Kong dollars and Malaysian ringgits), comparing them is difficult. Perhaps the key figures could have been converted to US dollars so that the readers would have a better understanding of the value of remittances and the levels of salaries in each case. The book also includes four maps: one of South Asia and individual maps of Bangladesh, Malaysia, and Hong Kong. It would have been informative to add another map showing the countries in relation to each other, including the routes used by migrants to reach their destinations abroad.

Ullah concludes that "one of the basic reasons for migration is psychological. This means that economic factors alone do not necessarily trigger migration" (p. 188). This is certainly so, but unfortunately Ullah does not try to use research from the cognitive nor decision-making sciences in his analysis, but is content with modifying the cost and benefit models with "migrant workers' perceptions of qualitative gains and losses." Drawing from psychology and recent knowledge of the ways our minds function when trying to make a life-altering decision, such as moving abroad, are necessary next steps in trying to understand why some people migrate while some others living in comparable situations do not (Kyle & Koikkalainen 2011).

So why do the migrants Ullah interviewed continue to stay abroad when their expectations are not met? According to their rationalization, staying is a good idea, because even though their post-migration salary levels turn out to be lower than what was promised, they are still higher than what the migrants could earn at home. Remittances can help build the human capital of family members back home, and as family funds are often used to finance the move, they feel obliged to stay. In addition, many of those who moved to Malaysia with the help of illegal agents are forced to stay, as they have to work to repay debts taken to finance the move. And again, staying and persevering in difficult conditions may one day facilitate yet another move to a third country (possibly to Europe) where they may earn more and once again feel respected.

Saara Koikkalainen*

Faculty of Social Sciences, University of Lapland

References

- Koikkalainen, S 2009, 'Europe is my oyster: experiences of Finns working abroad', *Finnish Journal of Ethnicity and Migration*, vol. 4, no. 2, pp. 27–38. Available from: <www.etmu.fi/fjem/pdf/FJEM_2_2009.pdf>. [Accessed 9.8.2011].
- Kyle, D 2000, *Transnational peasants. Migrations, networks and ethnicity in Andean Ecuador*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, MD.
- Kyle, D & Koikkalainen, S 2011, 'Cognitive migration: the role of mental simulation in the (hot) cultural cognition of migration decisions'. Paper presented at Decision Making for a Social World web conference, International Cognition and Culture Institute (LSE) & Philosophy, Politics and Economics Program, University of Pennsylvania, April 2011. Available from: <<http://www.cognitionandculture.net/Social-decisions-workshop/cognitive-migration.html>>. [Last accessed date 9.8.2011].

Ilujuha, Olga, Tsamutali, Aleksei & Vihavainen, Timo (toim.) (2009) *Monikasvoinen Suomi Venäläisten mielikuvia Suomesta ja suomalaisista*. Helsinki: Edita. 416 s.

1 Kirjan taustat

Monikasvoinen Suomi -teos perustuu Suomi-kuva Venäjällä -tutkimusprojektin tuloksiin. Hanke toteutettiin Renvall-instituutin ja Venäjän tiedeakatemian Karjalan tiedekeskuksen kielen, kirjallisuuden ja historian instituutin yhteistyönä. Tutkimukseen osallistui myös Saratovin, Voronežin, Novgorodin ja Uralin alueiden välisten yhteiskuntatiedeinstituuttien Kulttuurien ja sivilisaatioiden dialogi -projekti. Kirja on käännetty vuonna 2004 julkaistusta

* E-mail: saara.koikkalainen@ulapland.fi

venäjänkielisestä alkuperäisteoksesta. Sen kirjoittamiseen on osallistunut historian, sosiologian ja kirjallisuustieteen asiantuntijoita molemmista maista. Kirjassa tarkastellaan Suomea ja suomalaisia venäläisten ja Venäjän näkökulmasta 1100-luvun alusta 1900-luvun loppupuolelle. Kyseessä on imagologinen historiantutkimus Suomesta ja suomalaisista.

Tutkimusprojektissa pyrittiin selvittämään venäläisten käsityksiä Suomesta eri aikoina sekä analysoimaan Suomea koskevien stereotyyppisten käsitysten muodostumista ja kehittymistä. Teoksen esipuheessa Aleksei Tsamutali ja Olga Iljuha kirjoittavat (s. 5), että Neuvostoliiton hajottua Venäjä alkoi etsiä itseään sekä omaa paikkaansa suhteessa muihin suurvaltoihin. Tässä kontekstissa Venäjän maantieteellisillä naapureilla oli oma roolinsa. Timo Vihavainen toteaa suomalaisen laitoksen alkusanoissa (s. 12), että Suomi on aina tuntenut Venäjää kohtaan jopa pelonsekaista kunnioitusta ja että Venäjä on aina ollut suomalaisille ”se suuri ja mahtava”. Venäjä puolestaan katsoo asioita globaalin suurvallan näkökulmasta, jolloin Suomi asettuu paikalliseksi ja ”pohjoiseksi” raja-alueeksi tai naapuriksi, aikakaudesta riippuen. Tämä viitekehys synnyttää Vihavaisen (s. 13) mukaan monikasvoisen kuvan Suomesta.

Teokseen valitut artikkelit valottavat valliinnea mielikuvia monenlaisista näkökulmista. Yhtäältä käsitellään venäläisten aikaisten kokemuksia Suomesta heidän oleskellessaan maassa. Toisaalta Suomea tarkastellaan sodan osapuolena sekä erilaisista yhteiskunnallisista ja poliittisista näkökulmista käsin. Lähteinä tutkijat ovat käyttäneet kunkin aikakauden populaareja etnografisia esityksiä, kirjallisuutta, sanomalehtiaineistoa ja taideteoksia. Kirja on yleistajuinen historiallinen esitys niistä taustatekijöistä, syistä ja tapahtumista, jotka synnyttivät Venäjällä vallinneet mielikuvat Suomesta.

2 Poliittis-yhteiskunnallinen näkökulma mielikuvien taustatekijänä

Venäjällä vallinneet mielikuvat ovat aina olleet riippuvaisia yhteiskunnallisesta ja poliittisesta tilanteesta sekä ajasta ja paikasta. Venäjän valtaeliitin ja älymystön sekä lehdistön esittämä näkemys Suomesta ja suomalaisista ei kuitenkaan ole suoraan samaistettavissa tavallisten kansalaisten näkemyksiin. Lehdistössä esitetyt näkemykset saattavat olla yksittäisten toimittajien tulkintoja, mutta myös yleisen mielipiteen ja mielikuvien mukaisia. Varmaa kuitenkin on, että lehdistössä esitetyt näkemykset synnyttävät mielikuvia. Myös valtaeliitin näkemyksillä on monenlaisia yhteiskunnallisia ja poliittisia seurauksia.

1800-luvun loppuun saakka Venäjällä vallitsi positiivinen käsitys Suomesta. 1800-luvun venäläistä etnografista tutkimusta tarkasteleva Maria Leskinen näkee (s. 78–79) venäläisten positiivisen asenteen johtuneen puuttuvasta objektiivisesta mielikuvasta suomalaisista. Tuon ajan etnografisessa tutkimuksessa ei kuvattu suomalaisten materiaalista elämää ja tapoja, vaan kuvaukset

keskittyivät yhtäältä ulkoihin seikkoihin, kuten suomalaisten ulkokuotoon ja asuinalueeseen, toisaalta sisäisiin, silloisten kirjoittajien arvioiden mukaisiin, älyllisiin ja moraalisiin seikkoihin.

Marina Vituhnovskaja (s. 90) toteaa Venäjän muuttuneen 1800- ja 1900-lukujen taitteessa modernisoitumisprosessin myötä. Venäjän muuttunut poliittinen tilanne muutti myös kuvaa Suomesta monimutkaisemmaksi ja voimisti kansallisuuskysymyksen merkitystä. Venäjän älymystö jakaantui konservatiiveihin ja liberaaleihin, joista jälkimmäiset olivat Suomelle myötämielisempiä ja kannattivat Suomelle edullisia asioita. He arvostivat Suomen uskollisuutta Venäjälle, mikä oli heidän mielestään merkki suomalaisten kuulumisesta eurooppalaiseen sivistykseen (s. 97). Liberaalit arvostivat muutenkin suomalaisten korkeaa sivistystasoa sekä kulttuurista taitavuutta. Konservatiivit puolestaan painottivat Venäjän etuja ja nationalismia. 1860-luvulla konservatiivit hyökkäsivät ensimmäistä kertaa Suomen autonomiaa vastaan (s. 99). Venäläisessä lehdistössä tämä näkyi Venäjän tulevaisuutta koskevien mielipiteiden ja kommenttien aktiivisena julkaisemisena. Konservatiivien ja liberaalien näkemykset asiasta olivat erilaisia, osin jopa vastakkaisia, vaikka molemmat osapuolet halusivat edistää samoja asioita. Vituhnovskajan mukaan (s. 137) molempien osapuolten näkemykset Suomesta, suomalaisista ja heidän asemastaan osana Venäjää määrittivät sen mukaan, millainen heidän käsityksensä Venäjästä oli.

3 Sotatila mielikuvien synnyttäjänä

Yksi Venäjän kanssa käytyyn sotaan johtanut tekijä oli Suomen autonomian aikana syntynyt ja sittemmin vahvistunut kansallinen itsetunto. Autonomian aikana Suomi muuttui käytännöllisesti katsoen itsenäiseksi valtioksi, eikä se Venäjän poliittisen linjan muuttuessa 1800-luvun lopulla enää halunnut palata vanhaan. Autonomisen ajan lopulla Venäjällä ei pidetty Suomea yhtä riippumattomana alueena kuin mitä Suomessa tuolloin ajateltiin. Venäjällä suomalaiset nähtiin kiittämättöminä (tai tarkemmin sanottuna kiittämättöminä pidettiin kaupunkien hallinnossa toimivia ruotsalaisia, Dubrovskaja s. 249), koska venäläiset näkivät alueen hyvinvoinnin tulokseksi omista päätöksistään.

Toista maailmansotaa edeltävänä aikana venäläiset muodostivat Suomesta ja suomalaisista viholliskuvan, yhtä lailla kuin suomalaiset rakensivat venäläisistä viholliskuvaa. Jelena Senjavskaja toteaa (s. 315), että neuvostopropaganda loi järjestelmällisesti suomalaisista epäedullista kuvaa, eikä Neuvostoliiton kollektiivinen ajattelutapa erottanut suomalaisia Hitlerin liittoutumasta. Suomalaiset kuitenkin myös ansaitsivat venäläisten kunnioituksen sotilaina, koska heitä pidettiin sisukkaina ja periksiantamattomina, toisin kuin saksalaisia.

Jelena Dubrovskajan mukaan (s. 269) ensimmäisen maailmansodan aikainen venäläissotilaiden kuva suomalaisista ei noudata mitään yleiskuvaa, vaan muodostuu pikemminkin jokaisen sotaan osallistuneen henkilökohtaisesta näkemyksestä. Toisen

maailmansodan aikana neuvostohallitus teki parhaansa, ettei suomalaisten sotavankien tilanne pahenisi vankeuden aikana (Frolov s. 354). Suomalaisten sisukkuuden taustatekijänä voidaan pitää kansallista itsetuntoa ja Suomen itsenäisyydelle annettua tärkeätä roolia. On kuitenkin huomioitava, ettei sota-aikana muodostunut mielikuva vihollisesta vastaa rauhanaikaista kuvaa toisesta kansasta sota-ajan poikkeuksellisista olosuhteista johtuen.

4 Miten Suomi ja suomalaiset esitettiin venäläisessä korkeakulttuurissa?

Eino Karhu kirjoittaa (s. 145, 147), että suomalaisten ja venäläisten naapuruus on vaikuttanut molemminpuolisesti kulttuuriin kautta aikojen. 1800-luvulla karjalainen etnokulttuuri toimi välittäjänä suomalaisen ja venäläisen kulttuurin välillä, mutta myöhemmin molemminpuolinen kanssakäyminen on vaikuttanut taiteeseen. Suomalaisella kulttuurieliitillä oli tarkasteltavana ajanjaksona läheiset välit venäläisiin kollegoihinsa. Monet venäläiset taiteilijat viettivät pitkiä aikoja Suomessa tutustuen maahan.

Venäläistä kirjallisuutta käännettiin 1800-luvun lopulla suomeksi. Samanaikaisesti Venäjä sai omat venäläisen realismin kuvaajansa, Tolstoin ja Dostojevskin (s. 163). Vastaavasti, 1800- ja 1900-lukujen taitteessa suomalaista kirjallisuutta alettiin kääntää venäjäksi (s. 165). Eino Karhu esittää (s. 182) omissa loppupuheenvuorossaan suomalais-venäläisistä kirjallisuussuhteista 1800- ja 1900-luvuilla, että suomalaisille on jäänyt venäläisestä taiteesta perintö, joka näkyy muun muassa jokapäiväisessä kaupunkielämässä. Suomalainen kirjallisuus ei kuitenkaan tässä vaiheessa saanut jalansijaa Venäjällä.

Helena Soinin mukaan (s. 195) Isaak Iljitš Levitan (1860–1900) oli yksi ensimmäisistä taiteilijoista, jotka esittivät suomalaista maisemaa kuvataiteessa. Venäläiset taiteilijat kuvasivatkin ennen kaikkea suomalaista luontoa, vaikka muitakin aiheita joukkoon mahtuu. Soini kirjoittaa (s. 229–230), että esimerkiksi runoilija Anna Andrejeva Ahmatova (1889–1966) muodosti Suomi-kuvansa omien ja ystäviensä henkilökohtaisten kokemusten, mutta myös todellisten historiallisten tapahtumien pohjalta. Niissä Suomi näyttyi hyvin realistisessa valossa. Helena Soini mainitsee (s. 242) loppupäätelmissään, että venäläisessä taiteessa Suomeen liitettiin ennen kaikkea talveen liittyviä mielikuvia, mutta paljon kuvattiin myös vettä elementtinä.

5 Suomi monikasvoisena

Tsamutali ja Iljuha toteavat esipuheessa (s. 6) Venäjän ja Suomen maantieteellisen naapuruuden olevan vuosisataisen vuorovaihtuksen syy ja siten myös syntyneiden mielikuvien lähtökohta. Tutkimusprojektin yksi seuraus olikin se, että Timo Vihavainen

kokosi suomalaisen tutkijaryhmän tutkimaan vastaavalla tavalla Venäjä-kuvia ja niiden kehitystä Suomessa.

Monikasvoinen Suomi -teos on monipuolinen kuvaus Venäjällä vallinneista mielikuvista aikalaisten kokemina ja näkeminä, ja toimii siten hyvänä perusteoksena imagologiasta. Kirja kuitenkin kärsii hieman siitä, että se on käännetty venäjänkielisestä alkuperäisteoksesta. Paikka paikoin tutkijan, ts. alkuperäisen artikkelin kirjoittajan, ääni häipyy taka-alalle ja neutraali kääntäjän ääni astuu tilalle. Timo Vihavainen toteaa suomenkielisen laitoksen alkusanoina (s. 14), että kirja on tarkoitettu Venäjällä ja Suomessa yliopistolliseksi oppikirjaksi. Tällaiseen käyttöön se sopii hyvin, mutta on huomioitava, ettei teos tarjoa lukijalle metodologista tietoa. Huonona piirteenä voi pitää sitä, etteivät tutkijat avaa artikkeleissaan lainkaan niitä tutkimuksellisia reittejä, joita pitkin he ovat lopputuloksiinsa päätyneet. Artikkeleissa ei myöskään esitellä lähemmin käytettyjä aineistoja, niiden laatua tai laajuutta. Kirjan etuja on kuitenkin yleistajuinen teoreettinen alustus kunkin artikkelin aiheesta.

Kirjan rakenne seuraa kronologista järjestystä, joten se ei muodosta yhtenäistä temaattista kokonaisuutta. Pikemminkin se on kokoelma erillisiä tapaustutkimuksia, jotka on sidottu toisiinsa historiallisten tapahtumien jatkumona. Tällainen rakenne tekee siitä mielenkiintoisen ja Suomen ja Venäjän historian tuntemusta täydentävän. Toisaalta se tekee kirjasta paikoitellen sekavan ja vaikealukuisen, kun kappaleet hyppivät historiallisen kehityksen, tutkijoiden omien kiinnostuksen kohteiden ja tutkimusprojektista valittujen aiheiden mukaan teemasta toiseen. Kirjan lukeminen edellyttää myös jonkin verran perehtyneisyyttä Suomen ja Venäjän suhteiden historiaan sekä venäläiseen henkilöhistoriaan. Kaiken kaikkiaan kirja on kuitenkin suosittelavaa luettavaa Suomen ja Venäjän suhteista tai imagologisista kysymyksistä kiinnostuneille.

Johanna Malmi*

Turun yliopisto, maantieteen laitos

Järvinen-Tassopoulos, Johanna (2007) *Suomalaisena naisena Kreikassa. Arkki, muukalaisuus ja nykyisyys ranskalaisen sosiologian näkökulmasta*. SopPhi 106. Helsinki: Minerva Kustannus Oy. 234 s.

1 Suomalaisena naisena Kreikassa

Johanna Järvinen-Tassopouloksen kirja perustuu hänen väitöstutkimukselleen (2005), mutta tällä teoksella hän on "hakenut akateemiselle tutkimukselle muotoa, joka kiinnostaisi erilaisia lukijoita". Väitöstutkimukseen verrattuna kirjassa annetaan enemmän tilaa haastateltavien puheelle ja teoreettinen keskustelu esitetään toisenlaisella tavalla. Kirjassa on selkeästi erotettu teoreettinen ja empiirinen osa, joita voi lukea sekä yhdessä että erikseen. Ensimmäinen, teoreettinen osuus tarkastelee modernin aikakauden murrosta, arkielämää, muukalaisuutta ja nykyisyyden

* E-mail: johanna.malmi@utu.fi

merkityksiä ranskalaisen sosiologian ja filosofian näkökulmista. Kirjan toinen osa yhdistää teoriaa ja empiriaa kuvaten muuttuvaa modernia elämää käytännössä. Toisen osan empiiriset luvut ovat kirjan keveämpi osuus; niissä lukija voi perehtyä suomalaisten matkailuun ja turismiin, Kreikassa asumiseen, kreikkalais-suomalaiseen avioliittoon ja kreikkalaiseen arkeen suomalaisten naisten elämää tarkastelevien teemojen valossa. Kiinnostukseni kirjaa kohtaan kumpuaa tekeillä olevasta sosiaalityön alaan liittyvästä väitöskirjatutkimuksestani, jossa tarkastelen Suomessa asuvien venäläistaustaisten nuorten naisten kodin merkityksiä. Järvinen-Tassopouloksen väitöskirjaan en ole tutustunut, joten olen lukenut kirjaa ilman ennako-olettamuksia sen sisällöstä.

Järvinen-Tassopouloksen kiinnostus lähteä tutkimaan aihetta pohjautuu hänen omiin kokemuksiinsa elämästä Kreikassa kreikkalaisen miehen vaimona ja miehen suvun jäsenenä. Hänen lähtökohtanaan on, että pysyvästi Kreikkaan muuttaneet naiset ovat nykyajan muukalaisia avioituessaan vieraan yhteisön kanssa. Tutkimustaan varten Järvinen-Tassopoulos on haastatellut 39 naista, jotka asuvat pysyvästi Kreikassa ja elävät avo- tai avioliitossa kreikkalaisen miehen kanssa. Aineiston hän on koonnut vuosina 1996–1998. Haastattelut ovat olleet ilmeisen vapaamuotoisia. Naisia on pyydetty kertomaan nuoruudestaan Suomessa, mielenkiinnostaan muita maita, kieliä ja kulttuureja kohtaan, muuttomotiiveistaan, elämästään Kreikassa sekä tulevaisuuden näkymistään. Tutkimusmenetelmiä ja tutkimuksen kulkua ei kirjassa tämän enempää avata. Näistä asioista kiinnostunutta lukijaa pyydetään perehtymään Järvinen-Tassopouloksen väitöskirjaan (2005). Menetelmäosion poisjättäminen vapauttaa lukijan perinteisestä akateemisen tutkimuksen jäykkyydestä ja antaa tilaa toisenlaisille pohdinnoille kirjan sisällöstä. Toisaalta jäin kuitenkin kaipaamaan erityisesti analyysimenetelmien edes vähäistä raottamista. Aineistolukuja lukiessani kysymykset, millä tavalla aineistoa on tulkittu ja miten empiiriin jäsennyksiin on päädytty, pyörivät tahtomattainkin mielessäni. Olisin myös toivonut johdatusta tutkijan omaan paikantumiseen suhteessa aiheeseen ja haastateltuihin naisiin. Kuinka läheisiä tai tuttuja naiset olivat haastateltavalle ja millainen merkitys läheisyydellä tai etäisyydellä on ollut aineiston muotoutumiseen?

Järvinen-Tassopoulos kertoo, että hän on lähestynyt ulkomailla asuvia ja eläviä suomalaisia perinteisestä suomalaisesta tutkimuksesta poikkeavalla ja tavalla. Hän ei ole tarkastellut Kreikassa asuvien suomalaisten naisten akkulturaatioprosessia ja kulttuurien kohtaamista, vaan on lähestynyt aihettaan arjen, muukalaisuuden ja nykyisyyden käsitteillä. Lisäksi hän on sitonut tutkimuksensa laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin, eikä pelkästään maahanmuutto- tai siirtolaisuustutkimukseen. Lähestymistapa on mielestäni raikas ja tervetullut lisä suomalaiseen maahanmuuttotutkimukseen. Kirjoittaja on rohkeasti matkan varrella uskaltanut luopua etukäteen asetetuista tutkimuksen tavoitteista ja pysähtyä kuuntelemaan, mitä haastateltavilla itsellään on sanottavana. Tämä on mahdollistanut uudenlaisen tiedon ja jäsenysten tuottamisen.

Tutkimuskysymykset hän on asettanut seuraavalla tavalla: (1) minkälaisia keinoja suomalaiset naiset kehittävät elääkseen, toimiakseen ja selviytyäkseen muuttuneissa modernin arjen elinolosuhteissa ja puitteissa, (2) mitä tapahtuu, kun naismuukalainen jättää alkuperäisen sosiaalisen ympäristönsä asettuakseen vieraseen yhteisöön, (3) kuinka haastateltavien nykyisyys suhteutuu heidän tulevaisuuden suunnitelmiinsa. Tekstistä ei ilmene, ovatko kysymykset samat kuin varsinaisessa väitöskirjatutkimuksessa.

Järvinen-Tassopouloksen ajatteluun on vaikuttanut vahvasti ranskalainen sosiologi Michel Maffesoli, johon hän viittaakin runsaasti kirjassaan. Kirjoittaja toteaa, että ”maffesolilainen ajatusmaailma on vapauttavan ohella vaativa. Sen hyväksymisessä piilee tieteellinen valinta, jota tutkijan on ajoittain osattava puolustaa”. Hän hyödyntää ja testaa Maffesolin ajatuksia modernin maailman murtumisen tarkastelussaan. Samalla kun hän on jäsentänyt arkea ja jokapäiväistä elämää maffesolilaisten käsitteiden ja teorioiden pohjalta, hän on myös kehitellyt tapoja soveltaa niitä haastatteluaiaineiston analyysissä ja tulkinnoissa. Kirjoittaja korostaakin, että maffesolilaisen ajattelun rinnalla, haastatteluaiaineisto on ollut keskeisessä asemassa tutkimuskäsitteiden valinnassa. Kirjan ensimmäisessä osassa Järvinen-Tassopoulos avaa arkielämän käsitettä sekä Michel Maffesolin että kahden muun ranskalaisen teoreetikon, Henri Lefebvren ja Michel de Certeau, näkökulmista. Hänen mukaansa näiden teoreetikkojen ristiriitaisuuksista ja samankaltaisuuksista rakentuvat erilaiset näkemykset toimivat johdantona ”ajassa ja tilassa muuttuvan” arkielämän tarkasteluun.

Arkielämän pohdintojen jälkeen Järvinen-Tassopoulos marskittaa muukalaisuutta ja nykyisyyttä tarkastelevissa teorialuvuissaan lukijan eteen joukon erilaisia käsitteitä. Kirjoittaja rakentaa muukalaisuuden avulla kuvaa ajasta ja yhteiskunnasta sekä pohtii, kuinka sukupuolen, liikkeen ja feminisoitumisen kysymykset vaikuttavat naisten muukalaisuuteen. Nykyisyyttä hän tarkastelee liikkuvuuden, paikallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteillä. Näitä näkökulmia hän avaa vielä lukuisilla alakäsitteillä. Teoreettista keskustelua värittävät myös lukuisat symboliset käsitteet, kuten portti, kynnyks, raja ja naamio, jotka elävöittävät tekstiä sekä haastavat lukijaa visuaaliseen ajatteluun. Kyseiset teorialuvut ovat tiiviitä ja haastavia. Vaarana on, että lukija hukkuu käsiteviidakkoon ja kadottaa otteensa tarkasteltavaan ilmiöön. Tiheästä kerronnastaan huolimatta luvut antavat erinomaisia käsitteellisiä välineitä erilaisten ilmiöiden, kuten maahanmuuton ja siirtolaisuuden, tarkasteluun. Kirjoittaja heittää lukijoille käsitteellisiä haasteita, joihin tekee mieli tarttua ja lähteä tarkastelemaan pintaa syvemmillä.

Empiricaluvut ovat mielenkiintoista luettavaa. Niissä Järvinen-Tassopoulos analysoi suomalaisten naisten matkaa kreikkalaiseen yhteisöön, naisten puhetta kodista ja kotimaastaan, heidän yhteisöllisten siteiden ja yksilöllisiä verkostojen muotoutumistaan sekä selviytymistään kreikkalaisessa arjessa. Empiricaluvut vievät lukijan kreikansuomalaisten naisten elämään, arkeen ja yhteisöihin, mutta eivät jätä lukijaa matkalle yksin. Kirjoittaja kuljettaa taitavasti mukanaan teoreettisia käsitteitä empirian rinnalla pitäen näin lukijan

hereillä koko matkan ajan. Erityisesti kodin tarkastelu ranskalaisen sosiologian näkökulmasta on innostavaa luettavaa ja se tarjoaa suomalaiseseen kodin tutkimukseen uusia näkökulmia. Kirjoittaja on avannut hienosti myös naismuukalaisen käsitettä. Lukujen antia himmentää se, että teksti ei empirialukujen kohdalla hengitä riittävästi. Se on paikoin tiivistä ja raskaslukuista, eikä lukijan omalle ajattelulle ja pohdinnolle jää riittävästi tilaa. Tässäkin kohtaa käsitteiden paljous vaatii lukijalta paljon. Tekstiä olisi voinut jäsentää enemmän ja lukemista helpottaa esimerkiksi väliotsikoinnilla.

Kirjoittajan ajatus siitä, että kirjan empiiristä ja teoreettista osuutta voi lukea yhdessä tai erikseen, on mielestäni toimiva. Lukija voi hyvin lukea ensin empirialuvut ja etsiä sen jälkeen syvyyttä teoriaosuudesta, tai toisinpäin. Uudenmuotoinen akateemisen tutkimuksen esittämisen tapa puolestaan herätti kysymyksiä. Miten paljon kirjan esitystapa oikeastaan poikkeaa väitöskirjarakenteesta ylipäänsä sekä Järvinen-Tassopouloksen omasta alkuperäisestä tutkimuksesta? Ja kenelle kirja oikeastaan on suunnattu? Nyt teos mukaillee akateemista perinteistä tutkimusta sisältäen vaativan teoreettisen osan sekä kevyemmän empiirisen osuuden. Teos ei myöskään ole kaunokirjallinen, eikä kovin helppolukuinen. Onko kirjan tarkoitus tavoittaa erilaisia lukijoita vai esittää tululle lukijajoukolle asioita uudella tavalla? Toisaalta, teos myöskin houkuttelee lukemaan kirjoittajan varsinaisen väitöskirjan ja etsimään siltä vastauksia kysymyksiä herättäneisiin kohtiin, kuten metodisiin valintoihin.

Teos tarjoaa teoreettisten ja empiiristen avautensa kautta runsaasti välineitä maahanmuutto- ja siirtolaisuuskysymysten hahmottamiseen uudella tavalla näkökulmista. Teos avaa ilmiötä toisaalta yksilöistä käsin, mutta kiinnittää sen myös yhteiskunnalliseen kontekstiin. Erityisesti naismuukalaisuuden käsite antaa mahdollisuuksia uusien avautusten tekemiseen. Teoksen parasta antia ovat ranskalaiseen sosiologiaan kiinnittyvät lukuisat teoreettiset käsitteet, jotka ovat yhtä aikaa sekä kiehtovaa että haastavaa luettavaa. Omaksuttavien käsitteiden monisävyisyys ja paljous vaativat lukijan tarttumaan teokseen yhä uudelleen. Tällöin teos voi toimia tietopakettina, josta voi ammentaa aineksia teoreettiseen keskusteluun.

Heli Niemi*

Lapin yliopisto

Pentikäinen, Merja (2008) *Creating an Integrated Society and Recognising Differences. The Role and Limits of Human Rights, with Special Reference to Europe*. Rovaniemi: Acta Universitatis Lapponiensis 140. 384 s.

Martti Koskenniemi totesi taannoin, että säännöt ovat yleistyksiä menneisyydestä, eivätkä ne huomioi erityisiä olosuhteita ja uusia faktoja. Samalla selkeän kansainvälisen säännön tai määritelmän aikaansaaminen tuntuu tärkeältä, jotta voidaan ryhtyä tehokkaisiin toimiin ja jotta säännön puuttumista ei voisi käyttää

poliittisesti hyväksi, vaikkapa jättämällä EU-alueella asuvat kolmansien maiden kansalaiset tai ilman kansalaisuutta olevat täysin oikeudettomaan väliin.

Kansainväliseen ihmisoikeusnormistoon vedotaan varsin usein erilaisuuden hallintaa koskevassa julkisessa keskustelussa. Riippuen puhujasta normit joko velvoittavat vääjäämättömästi tiettyyn politiikan toteuttamisen tapaan tai jättävät niin paljon tilaa harkinnalle, että käytännössä normin merkitys vesittyy tyystin. Ihmisoikeusajattelussa on tärkeää pohtia oikeuksien suhdetta toisiinsa, mutta samalla myös sitä, millaisina toimijoina oikeuksia omaavat ihmiset ymmärretään. Valtioiden halu suojata yksilöiden ja ryhmien oikeuksia vaihtelee paljon riippuen siitä, puhutaanko alkuperäiskansoista, historiallisista kansallisista vähemmistöistä, turvapaikanhakijoista, ulkomaalaisista työntekijöistä, uskonnoista, alueellisista kielistä, naisista, lapsista, vanhuksista vai vammaisista.

Merja Pentikäisen väitöskirja tarjoaa tarpeellisen näkökulman siihen, millä tavoin Eurooppaa koskevat ihmisoikeusnormit rajavat yhteiskunnassa hyväksytyä erilaisuutta ja sen organisoinnissa tarvittavia toimenpiteitä. Erityinen huomio on integraation käsitteessä. Millaisina toimenpidevaatimuksina integraation tavoite konkretisoituu esimerkiksi Euroopan Neuvoston, Yhdistyneiden kansakuntien, Euroopan Unionin, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön ja ILO:n julistuksissa, sopimuksissa ja komiteoissa? Hyväksytäänkö tiettyjen vähemmistöjen kielellinen ja katsomuksellinen erilaisuus innokkaammin kuin muiden?

Teos jakautuu johdannon ja johtopäätösten lisäksi kolmeen lukuun. Ensimmäisessä luvussa tuodaan esiin kansainväliset ihmisoikeusnormit, joissa mainitaan erilaiset oikeuksia ja velvollisuuksia omaavat ryhmät. Samassa luvussa eritellään ne normistot, jotka käsittelevät tilanteita, joihin ryhmät ja yksilöt voivat joutua – esimerkiksi rasismia ja ihmiskauppaa käsittelevät sopimukset kuuluvat tähän lukuun. Toinen luku keskittyy Euroopan Unioniin ja sen ihmisoikeusnormistoon. Kolmannessa luvussa tarkastellaan kolmen ihmisoikeuselimen toimintaa. Näitä elimiä ovat Euroopan Neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan yleissopimuksen neuvoo-antavan komitea, Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komitea (ECRI) sekä ETYJ:n vähemmistövaltuutettu (HCNM).

Pentikäinen on tehnyt kunnioitettavan työn erittelemällä laajan joukon Eurooppaa koskevia dokumentteja ja niissä esiin tulevia konkreettisia veloitteita. *Creating an Integrated Society and Recognising Differences* toimii hyvänä käsikirjana kansainvälisen oikeuden integraatiokäsityksiin tilanteessa, jossa julistusten, sopimusten sekä oikeuksia omaavien ryhmien määrä on kasvanut vuosikymmenten mittaan varsin suureksi.

Lähes kaikissa sopimuksissa ja komiteoissa ollaan yhtä mieltä siitä, että integraatiota tulee edistää ja assimilaatiota, separaatiota ja marginalisaatiota välttää. Integraatio-sanalla sisältävä sopimus kertoo silti enemmän sopimisajankohtana vallinneista arvoista kuin antaa tyydyttävän vastauksen kysymykseen siitä,

* E-mail: heli.niemi@ulapland.fi

mitkä perinteet ovat säilyttämisen arvoisia ja missä määrin ryhmän jäsenten tulee muuttaa tietoaan, taitojaan ja asenteitaan.

Esimerkiksi ensimmäinen alkuperäiskansojen oikeuksia linjaava kansainvälinen ILO:n yleissopimus n:o 107 vuodelta 1957 oli positiivisista tavoitteistaan huolimatta varsin paternalistinen ja assimilationistinen ja lopulta varsin piittaamaton alkuperäiskansojen perinteitä kohtaan. Vuonna 1989 solmittu ILO:n sopimus 169 on vähentänyt edeltäjänsä assimilationistisia piirteitä, mutta vuoden 2011 alussa vain 22 maata on sen ratifioinut, joukossa neljä eurooppalaista maata (Norja, Tanska, Hollanti ja Espanja).

Suhteellisen laajasti tunnettujen ILO:n ja YK:n yleissopimusten lisäksi Pentikäinen erittelee vähemmän tunnettuja ETYJ:n ja Euroopan Neuvoston instrumentteja, joista esimerkiksi EN:n ”Yleissopimus ulkomaalaisten osallistumisesta julkiseen elämään paikallistasolla” velvoittaa sopimusvaltion takaamaan maassa laillisesti viisi vuotta asuneille henkilöille äänioikeuden paikallisvaaleissa sekä ”tarjoamaan foorumin, jossa voidaan keskustella maassa oleskelevien ulkomaalaisten mielipiteistä, toivomuksista ja huolenaiheista”. Pentikäisen mukaan kyseinen sopimus on kuitenkin ilmaisultaan sangen varovainen, se rajoittuu paikallistasolle ja sen voimaa heikentää valtion mahdollisuus ratifioida se vain yleissäännösten osalta.

Ihmisoikeuksia koskevat yleissopimukset, esimerkiksi yleissopimus kansalais- ja poliittisista oikeuksista (ICCPR) tai kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (ICERD), eivät Pentikäisen mukaan sisällä erityistä positiivista oikeutta integraatioon tai vastaavaa valtioiden velvoitetta integroida. Kuitenkin useisiin sopimuksiin kirjatut yhdenvertaisen kohtelun ja mahdollisuuksien tasa-arvon periaatteet tunnustavat käytännössä sen, että maahantuloa ja palveluiden piiriin pääsemistä ei voi rajoittaa esimerkiksi henkilön uskontokunnan, ihonvärin tai sukupuolen perusteella. ICERD sallii myös positiivisen erityiskohtelun eli toimet joilla tarjotaan välttämättömänä pidettäviä palveluja sen varmistamiseksi, että haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät voivat reaalisesti päästä yhtäläisten perusvapauksien piiriin. Tämä osaltaan ehkäisee ihmisten jäämistä vaikkapa työmarkkinoiden tai koulun marginaaliin.

Vaikeaa on kuitenkin päästä yhteisymmärykseen siitä, millaisin kriteerein ryhmä määritellään haavoittuvaksi ja erityistoimenpiteitä tarvitseväksi. Esimerkiksi asuinmaan virallisen kielen opetuksen tulee olla kaikkien saatavilla, ja kohdentaminen lienee syytä harkita ennemmin havaitun luku – ja kirjoitustaidon ja oppimisvalmiuksien kuin esimerkiksi uskontokunnan perusteella.

Yksilöillä on käytännössä useita identiteettejä, eri ryhmiin kuuluvat yksilöt jakavat samoja identiteettipiirteitä, ja saman ryhmän sisällä eri yksilöt haluavat antaa tietyille identiteettipiirteille enemmän painoarvoa kuin toisille. Tällöin on varsin vaikea löytää sellainen valtiollinen yhdenvertaisuutta edistävä toimenpide, joka ottaisi kohderyhmän yksilöiden väliset käsityserot esimerkiksi sukupuolten välisen tasa-arvon ja uskonnollisen perinteen välisestä suhteesta kunnolla huomioon. Pentikäinen korostaakin, että

samalla kun uskonnollisia ja kulttuurisia ryhmiä on syytä suojata vihapuheelta ja – rikoksilta, kaikkia uskonnollisia ja kulttuurisia käytäntöjä on tarkasteltava kriittisesti ihmis- ja perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Samalla kun kunniamurhat, pakkoavioliitot ja tyttöjen ympärileikkaus ovat käytäntöjä, jotka Pentikäisen mielestä esimerkiksi ECRI:n tulisi tuomita selväsanaisemmin, ongelma on myös se, että esimerkiksi yksilöiden uskonnon – ja omatunnonvapautta ei puolusteta silloin, kun näin tulisi tehdä. Useissa valtioissa sekularismin ihanne voi saada samanlaisia jyrkkärajaisuuden ja tiukkojen käyttäytymisvaatimusten muotoja kuin uskonnollinen fundamentalismi konsanaan, mikä voi konkretisoitua esimerkiksi huivikieltona julkisilla paikoilla. Paitsi että huivikiellot vahvistavat yksipuolista ja stereotyyppistä kuvaa poikkeavista katsomuksista (mikä on jo näkynyt esimerkiksi Ranskassa omatekoisten huivipoliisien kohdistamina fyysisen koskemattomuuden loukkauksina musliminaiisiin) ja rajoittavat yksilöiden mahdollisuutta päättää mitä huivin käyttäminen merkitsee itselle, ne myös heijastavat kyvyttömyyttä erottaa haitalliset ja viattomat perinteet toisistaan. Silti esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on ollut varsin epävarma huiviin sonnustautuneiden ihmisten puolustamisessa.

Mikäli lukija odottaa että *Creating an Integrated Society and Recognising Differences* tarjoaisi ohjeet siihen, kuinka rakentaa maailmankatsomusten erilaisuutta kunnioittava mutta integriteettinsä ristiiriidattomasti säilyttävä yhteiskunta, hän saattaa joutua pettymään. Sopimukset jättävät varsin monille kysymyksille tulkinnanvaraa, ja komiteoiden kannanotoista löytyy jatkuvasti kritisoitavaa. Vaikka sopimus olisikin periaatteen tasolla kattava ja hyvä, sen käytännöllinen vaikutus voi jäädä marginaaliseksi vähäisten ratifiointien vuoksi.

Erityiseksi Euroopan Unionin ongelmakysymykseksi Pentikäinen nostaa sen, että EU:n ihmisoikeusnormit vahvistavat jakoa EU-kansalaisten ja ei-EU-kansalaisten välille. Varsinkin dokumentoimattomat maahanmuuttajat ovat normitasolla varsin olemattoman suojelun piirissä, ruohonjuuritasosta puhumattakaan. Toisaalta myös EU-kansalaisten vähemmistöt, huiviin pukeutujien lisäksi esimerkiksi romanit, saavat varsin heikkoa suojaa silloin, kun valtio näkee heidät taloudellisina taakkoina.

Sopimusten, julistusten ja komiteoiden puutteiden ja plusien kriittinen analysointi on kirjan kiinnostavinta ja uusinta antia. Ehkä tästä syystä allekirjoittanut odotti yhteenveto – ja johtopäätösluvuilta rohkeampaa linjanvetoa sen suhteen, millaisessa vaihteluvälissä integraatio tulisi tutkijan itsensä mielestä ymmärtää esimerkiksi sukupuolista, sukupolvista ja katsomuksista puhuttaessa. Kiinnostavaa olisi tietää muun muassa kanta siihen, millaisena perinteenä poikien ympärileikkaus tulisi ymmärtää. Johtopäätöksissä tyydytään kuitenkin toistamaan julistuksissa, sopimuksissa ja komiteoissa jo mainittuja yleisperiaatteita, ja toteamaan, että integraatio – termi tulisi määritellä tarkemmin eri käyttökonteksteissa. Tämä ei ole järin uusi havainto.

Silti *Creating an Integrated Society and Recognising Differences* on äärimmäisen hyödyllinen ja tarpeellinen teos. Kansainvälinen oikeus on viime vuosiin asti etnisten suhteiden ja muuttoliikkeiden kysymyksissä painottunut hyvin voimakkaasti turvapaikka- ja pakolaispolitiikkaan, kun taas vähemmistöpolitiikan ja maahanmuuttajapolitiikan tarkastelu on ainakin Suomessa ollut vähäisempää. Pentikäisen väitöskirja täyttää näin hyvin ajankohtaisen tiedollisen aukon.

Heikki Kerkkänen*

Helsingin yliopisto, sosiologia

Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla (2010) *Vieraita työssä: Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. Helsinki: Gaudeamus. 285 s.

Sirpa Wrede ja Camilla Nordberg ovat toimittaneet ajankohtaisen katsauksen työelämän etnistymiseen Suomessa. Kirjassa käsitellään työelämää globalisaation, etnisyyden ja maahanmuuton näkökulmista. Ilmiötä valotetaan muun muassa etnisen ravintolayrittäjyyden, turvapaikanhakijoiden, ammattiyhdistysliikkeen ja huippuosaajien silmin. Kirjan kirjoittajina on suomalaisia yhteiskuntatieteilijöitä, joiden tausta on muun muassa sosiologiassa, sosiaalipolitiikassa ja valtio-opissa.

Johdantoartikkelissa Sirpa Wrede sijoittaa kirjan työn sosiologiseen tutkimustraditioon todeten, että teos ”tarkastelee ensisijaisesti työelämän muuttuvaa eriarvoisuutta. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on selvittää, millaiset kulttuuriset, sosiaaliset, poliittiset ja institutionaaliset prosessit ja käytännöt tuottavat työn eriarvoisuutta” (s. 7). Ilmiö ei ole uusi. Wreden sanoin, ”työelämässä ja yhteiskunnassa on kulttuurista ja aikakaudesta riippumatta aina ollut ihmisiä, jotka jäävät marginaaleihin” (s. 8). Eriarvoisuutta tuottavat jaot ovat perustuneet muun muassa luokkaan, sukupuoleen, seksuaalisuuteen, uskontoon ja ikään.

Wrede ei näe maahanmuuttoa ja etnisyyteen liittyvää eriarvoisuutta erilliskysymyksenä, vaan osana työelämän yleistä yhteiskunnallista kehitystä, johon vaikuttavat erityisesti globaalin talouden haasteet ja siihen liittyvä vallankäyttö. Hänen mukaansa ”diskursiivisesta näkökulmasta maahanmuuttajuus on yhteiskunnallisen vallankäytön tuottama kategoria” (s. 10). Johdantoluvussa käsitellään laajasti globalisaation reunaehtoja kansalliselle päätöksenteolle ja tutkimukselle. Wreden kirjoitus on hyvä esimerkki metodologista nationalismia kritisoivasta näkökulmasta, vaikka tämä jää hieman pimentoon monissa muissa kirjan artikkeleissa.

Kirjassa käsitellään monia erityiskysymyksiä. Östen Wahlbeck lähestyy kebabyrittäjä ”välittäjävähemmistön” käsitteen kautta. Välittäjävähemmistön juuret ovat toisessa maassa, ja heidät luokitellaan asuinmaassa ”vieraiksi”. Wahlbeck toteaa, että ”välittäjävähemmistön sosiaalinen asema antaa maahanmuuttajaryhmille mahdollisuuden taloudelliseen ja sosiaaliseen nousuun, mutta asemaan liittyy myös muiden yhteiskuntaryhmien vihamielinen asenne. Välittäjävähemmistöt voivat nimittäin herättää

vihamielistä suhtautumista niillä toimialoilla ja niissä työntekijöissä, jotka joutuvat kilpailemaan hintoja polkevien maahanmuuttajaryttäjien kanssa” (s. 35). Wahlbeckin mukaan yrittäjyys on ollut usealle hänen haastattelemistaan yrittäjistä ”pakkovalinta”, sillä muutoin heidän työllistymisensä on ollut hyvin vaikeaa. Lisäksi hän tuo esille maahanmuuttajatyövoiman kilpailun valtaväestön kanssa samoista töistä, mikä on aiheena jäänyt paitsioon kansallisessa poliittisessa keskustelussa.

Markus Himanen ja Jukka Könönen kirjoittavat turvapaikanhakijoista työssä. Heidän näkökulmanaan on työelämän prekaarisuus ja prekarisaatio, jotka viittaavat työmarkkina-aseman epävarmuuteen, epävakaisuuteen ja väliaikaisuuteen. Turvapaikanhakijat ovat ehkä dokumentoimattomia maahanmuuttajia lukuun ottamatta suurimpia väliinpuotoajia maahanmuuttajien joukossa. Heidän asemaansa kuuluva ja usein pitkittyvä epävarmuus vaikeuttaa pitkäjänteisten suunnitelmien tekemistä ja on henkisesti raskasta yksilön näkökulmasta. Kirjoittajat tuovat esille maahanmuuton ja kotoutumisen hallinnan ”fordistisen logiikan” (s. 63), joka perustuu vakituiseen työsuhteeseen ja sitä seuraavaan täysivaltaiseen kansalaisuuteen. Tämä maailma koskettaa kuitenkin aikaisempaa harvempaa suomalaista ja voidaankin perustellusti kysyä, miksi juuri maahanmuuttajien kohdalla näiden ehtojen tulisi täytyä. Tästä kirjoittajat siirtyvät globaalin kapitalismin kritiikkiin, jossa maahanmuuton hallinta nähdään prekarisaation tuottajana ja ylläpitäjänä.

Akhlaq Ahmadin väitöstutkimukseen perustuva artikkeli käsittelee työhön rekrytointia ja siinä esiintyvää etnistä syrjintää. Tutkimuksessa haettiin 400 työpaikkaa pääkaupunkiseudulta, ja siihen valikoitiin avoimia tehtäviä, joihin maahanmuuttajat usein hakeutuvat. Alkuperäiset ilmoitukset löydettiin sekä työvoimatoimistosta että sanomalehdistä. Osaa työpaikoista haettiin kirjallisesti ja osaa puhelimitse. Eräissä kielteiseen johtaneissa tiedusteluissa suomalainen testihenkilö otti uudestaan yhteyttä työantajaan, jolloin puolet tehtävistä oli edelleen avoinna, vaikka niiden oli juuri aikaisemmin ilmoitettu olevan täytetty. Työnhaku tuotti kuusi työpaikkaa. Ahmedin johtopäätös on, että suomalaiset työmarkkinat eivät ole maahanmuuttajilta täysin suljettuja, mutta suurta vastahakoisuutta maahanmuuttajat palkkaamiseen esiintyy. Tulos vahvistaa kansainvälisiä tutkimustuloksia, joiden mukaan työelämän rekrytointikäytännöt ovat yksi keskeinen pullonkaula maahanmuuttajien työllistymiselle.

Rolle Alhon kirjoitus avaa ammattiyhdistysten asemaan maahanmuuttajien kannalta. Alhon mukaan maahanmuuttajat hyväksyvät muita helpommin heikot työehdot ja huonommat palkat sekä epävarmat työsuhteet. Ilmiö näyttäisi olevan yleisempi pienissä yrityksissä. Kirjoittajan mukaan ammattijärjestöjen ja viranomaisten ”kontrolli ja suoja eivät yllä epävarmoinhin työmarkkina-asemiin” (s. 115). Tilanne on siis samankaltainen kuin valtaväestön parissa. Alho näkee ay-liikkeessä paljon potentiaalia maahanmuuttajien työolojen kohentajana ja integraation edistäjänä, mutta ay-liikkeen toimet ovat toistaiseksi jättäneet suuren joukon töissä käyviä maahanmuuttajia niiden ulkopuolelle.

* E-mail: heikki.kerkanen@helsinki.fi

Olga Silfver tutki entisestä Neuvostoliitosta saapuneiden korkeasti koulutettujen muuttajien kokemuksissa työelämässä. Niissä toistui suomalaisen työelämän kulttuurin, kuten ”etäisen kollegan roolin”, oppiminen ja epäily omista uramahdollisuuksista. Työelämään kiinnittymiseen olisi usein tarvittu enemmän tukea. Haastatellut olivat ”pakomuuttajia”, eli he lähtivät ensi sijassa karkuun huonoja yhteiskunnallisia oloja. Suomalainen puhe huippuosaajista näyttäytyi haastateltaville etäisenä: ”kansainvälisten osaajien työmarkkinat vaikuttaisivat olevan elitistinen kulttuuri, johon pakomuuttajilla ei ole mitään automaattista pääsyä korkeasta koulutuksestaan huolimatta” (s. 143).

Suvi Niemisen sekä Jeannette Laurénin ja Sirpa Wreden artikkeleissa tarkastellaan maahanmuuttajien asemaa terveydenhuollossa. Suvi Niemisen sairaanhoitajia koskevassa tutkimuksessa ”stereotyyppinen maahanmuuttajakategoria näyttääkin määrittävän suhteita ennen kaikkea silloin, kun maahanmuuttajataustainen työntekijä on työyhteisössä uusi ja tuntematon” (s. 157). Lisäksi usein pitää suorittaa erityisen hyvin, jotta saa saman arvostuksen kuin muut kollegat. Laurén ja Wrede tarkastelevat lähihoitajien työtä institutionaalisen rasmin kannalta. Erityisesti työuran alussa monet haastelut kokivat saavansa laikisimmat ja epämiellyttävimmät työt, mutta tilanne alkoi tasaantua ajan kanssa.

Kirjan loppupuolella Susanne Bairoh ja Marja-Liisa Trux tekevät kriittisen katsauksen monimuotoisuusjohtamiseen (engl. diversity management) ja sen eri suuntauksiin. Bairoh ja Trux varoittavat monimuotoisuusjohtamiseen liittyvästä kulttuurisen essentialismin vaarasta, jonka kautta vastuu epäonnistumisesta voidaan sysätä yksilöiden kannettavaksi, vaikka he näkevät myös institutionaalisten järjestelyjen ja työpaikkakulttuurin keskeisinä tekijöinä. Camilla Haavisto, Ullamaija Kivikuru ja Marina Lassenius keskustelelevat maahanmuuttajista mediassa. Kirjoittajien mukaan huippuosaajien ja muiden kiinnostavien maahanmuuttajien kohdalla media ei tuo heidän ulkomaalaisuutta esiin voimallisesti. Sen sijaan ”tavallisissa ammateissa” toimivien kohdalla tilanne on toinen ja kulttuurikin näyttäytyy merkityksellisenä. Viimeinen varsinainen artikkeli on Camilla Nordbergin kirjoitus romaneista työelämässä. Romanit ovat jo pidemmän aikaa olleet suomalaisen etnisen hierarkian

pohjalla, ja Nordberg pohtiikin työtehtävien etnistä leimautumista ja sen seurauksia.

Teoksen lopussa kirjan toimittajat yhdessä Helsingin kaupungin maahanmuuttojohtaja Annika Forsanderin kanssa luonnostelevat työelämän etnistymisen nykytilannetta ja sen tuomia haasteita. Heidän mukaan suomalaiseen työelämään on syntymässä ”työmarkkinoiden etninen hierarkia eli jako kantaväestön töihin ja maahanmuuttajatoihin” (s. 275). Mikäli keskitytään ainoastaan maahanmuuttajien ominaisuuksiin, suomalaisen työelämän laajemmat rakenteet jäävät analysoimatta ja pahimmillaan maahan syntyy uusi maahanmuuttajataustainen proletariaatti. ”Maahanmuuttajien läsnäolo tiivistää näin globaalin eriarvoisuuden paikalliselle tasolle” (s. 281). Ratkaisukeinoksi esitetään työelämän syrjiviin rakenteisiin puuttumista ja maahanmuuttajien kompetenssin kehittämistä.

Kirjassa on tuotu esiin laadullisen tutkimuksen tuloksia etnistyvistä työelämästä. Sellaisena kirja täyttää aukon kotimaisessa alan kirjallisuudessa ja tuo esiin lukuisia tärkeitä näkökulmia. Pidän tosin hieman harmillisena, ettei teokseen ole laadittu tilastollista yleiskatsausta maahanmuuttajista ja etnisistä vähemmistöistä suomalaisessa työelämässä. Tällöin se olisi paremmin oikeuttanut paikkansa aiheen keskeisenä suomenkielisenä johdantoteoksena. Lisäksi yleiskatsaus olisi auttanut lukijaa suhteuttamaan kirjan näkökulmien merkityksellisyyden. Kirjasta puuttuu myös hakemisto, mikä hidastaa sen käyttöä muun tutkimuksen apuvälineenä.

Kokonaisuudessaan *Vieraita työssä* on tervetullut lisä suomalaisen etnisyyttä ja maahanmuuttoa käsittelevää kirjallisuuteen. Se nostaa esille useita tärkeitä ilmiöitä, ja luo hyvää pohjaa tuleville tutkimuksille. Kirja on hyvin toimitettu ja sen artikkelit ovat helpolukuisia. Teos on suositeltavaa luettavaa kaikille työelämästä ja sen tulevaisuudesta kiinnostuneille, sillä etnistyvät työmarkkinat ovat yksi oire laajemmasta työelämän globalisoitumisesta, mikä näkyy hyvin eri tavoin työelämän eri sektoreilla. Lisäksi kirja sopii yliopistolliseksi oppikirjaksi kursseille, joilla käsitellään työelämän ajankohtaisia kysymyksiä ja maahanmuuttajien asemaa työmarkkinoilla.

Tuomas Martikainen

Uskontotiede, Helsingin yliopisto

* E-mail: tuomas.martikainen@helsinki.fi